

FÖRENINGEN SÖDERMALM

MEDDELANDEN NR 66 - 2025

Vårt Söder - Vårt att bevara!

Lilla Skinnarviksgränd. Litografi av F. Boberg 1915

Vad är det för ena dårar som härjar i stan, serru,
glada som barn, med sitt sattyg till plan.
En prick och en knäpp på näsan så att han blir bränd,
det skulle han som river på Lilla Skinnarviksgränd, är du me på den.

Olle Adolphson, 1962

Årets tema handlar om Föreningen Södermalms 70 år. Trevlig läsning!

HOTANDE RIVNINGSPLANER

Sommaren 1930 introducerades Funkisstilen med Stockholmsutställningen på Gärdet invid Djurgårdsbrunnskanalen. Dit kom nästan fyra miljoner besökare. Det nya målet för stadsplaneringar visades upp: att skapa likvärdiga hälsosamma bostadsmiljöer för alla, med god tillgång till ljus och luft. Husen skulle stå i ett parklandskap och husens funktion var det viktiga, inte estetiken (se utställningsbilderna). Nu handlade det om serieproduktion.

Funkisen medförde ett samhällsklimat där rationella planerare, givriga byggherrar och futuristiska politiker styrde utvecklingen. Även lagarna ändrades så att det blev fördelaktigt att låta gamla hus förfalla i stället för att underhållas.

Samma sommar, på teatern i Tantolunden, spelades lustspelet Söderkåkar av Gideon Wahlberg. Pjäsen blev film 1932 och den spelades in i den nuvarande lilla par-

ken på Bastugatan, Ivar Lo's park, där det stod två äldre träkåkar som revs direkt efter inspelningen. Avsikten var att låta riva husen norr om Bastugatan och bygga nytt.

Den rivningen blev fröet till något som långt senare skulle bli en opinionsstorm på Söder. Mot rivningen reagerade bland andra ledamoten i Skönhetsrådet Anna Lindhagen, konstnären Isaac Grünewald och den temperamentsfulle Dr Gunnar Hallström. De och några till bildade 1935 Mariaföreningen till skydd för Västra Södermalms kulturminnen. Responsen i pressen var god, och projektet förhindrades. Dr Hallström uttryckte det senare i en tidningsartikel som att Mariaföreningen hindrade att Mariaberget sprängdes i luften.

Stadsplaneringen fortsatte förstås och i början på 1950-talet började idéerna i 1946 års cityplan sättas i verket. De första rivningarna i Klarakvarteren skedde 1952 för att ge plats för våra stora affärscentrum, kultur- och regeringsbyggnader. Byggavfall, som sten- och jordmassor, planerade man att dumpa i Riddarfjärden, men det stoppade vattendomstolen.

Den funktionalistiska trafikkarusellen vid Slussen stod klar redan 1935, en ny järnvägsbro med tunnel och en ny tunnelbanebro över Söderström var på gång liksom en bilbro från Tegelbacken till Söder.

Vart skulle genomfartstrafiken ta vägen? Bilismens tid stod för dörren. Hur skulle folk i staden bo, och parkera? Modern charmlös arkitektur. Det blev uppenbart att stora saker var i görningen.

FÖRENINGEN SÖDERMALM BILDADES 1954

Antikvarien vid Stads museet Tord O:son Nordberg lyckades väcka den tidigare Mariaföreningens engagerande anda till liv och bilda Föreningen Södermalm den 27 april 1954 i Södra Latins Aula.

Föreningen ska verka för bevarandet av Södermalms kultur- och skönhetsvärden samt att väcka och vidga intresset för Södermalms historia och minnen.

Styrelsen blev stor (17 st) för att kunna täcka hela Södermalm och bestod av idel esteter. Svenska Kyrkans församlingar var både intresserade och representerade.

Redan första året fick vi 471 medlemmar. Som flest var det i slutet av 80-talet 927 st. Nu ligger antalet betalande ganska stabilt på ca 150 st plus ca 40 ständiga medlemmar.

Tord O:son Nordberg blev den förste sekreteraren och den tidigare chefen för Nationalmuseum Erik Wettergren förste ordföranden.

Ur tal vid 70-årsmiddagen
av Johan Murray

ATT VÄCKA INTRESSET FÖR SÖDER

Våra medlemmar visade tidigt stort intresse för att gemensamt ta del av och odla Söderkulturen.

Redan Mariaföreningen hade musikunderhållning vid sina medlemsmöten (opera och så, inte dans) och den traditionen behövs.

Massor av vandringar, utflykter (gärna med båt) och visningar av mål av kulturellt intresse har föreningen organiserat, gärna aktuella och även utanför Söder. Kyrkor, palats och malmgårdar, utställningar på Stadsmuseet, stads kvarteren på Skansen, Hovrättens fyra Rid-darholmspalats (se sid 15), atomkraftverken i Ågesta och Forsmark, reningsverket i Henriksdal och vattenverket i Norsborg mm.

Föreläsningar om Söders kulturhistoria har förekommit vid snart sagt alla större möten, tillsammans med redovisningar av pågående stadsplaneärenden.

Parkteatern hade under åren 1968 till 1972 i augusti "Fest på Mosebacke", då Mosebacke Monarki förverkligades och Föreningen Södermalm var gränsvakter vid tullbommarna.

Södermalm fyllde 700 år 1988 med ett digert program där Föreningen Södermalm i hög grad medverkade. Det årets medlemsblad var verkligen innehållsrikt, 34 sidor.

Dekal av Bengt Eklund

Egna fester har det varit skralt med, varken 25, 30 eller 40-

Kö till utflykt 7/6 2001 runt Söder med Ejdern. Foto Topsy Bondeson.

årsjubileet firades. Men, 50-årsfirandet 2004 blev stort och påkostat (se sid 12). 70 år firades med en tre-rätters jubileumsmiddag med tema 1950-tal.

På senare år har föreningen också visat äldre filmer med Stockholmsanknytning.

Styrelsen blev så inspirerad av Föreningen Södra Latinarets medlemsblad att man föreslog årsmötet 1957 att på försök ge ut något liknande. För att finansiera detta tog man upp en kollekt. Resultatet blev denna skrift, Meddelanden, som under åren kommit att bli en kulturskatt i sig med Söderberättelser av litterär kvalitet. Det första numret hade bara fyra sidor, men trycktes i 2000 ex. Till det gjorde konstnären Kurt Ljungstedt vinjetten, som fortfarande används. Alla numren finns på vår hemsida.

När Tord O:son Nordberg avled 1979 beslöt Föreningen Södermalms styrelse i samråd med familjen Nordberg att inrätta en fond till hans minne. En minnesplakett skulle tas fram för avkastningen och utdelas årligen till en förtjänt person som gjort en fin insats för stadsdelen Södermalm, gärna i det tysta.

Med den vill Föreningen Södermalm framföra sitt tack till de som på olika sätt arbetar för Södermalm, för vår stadsdels förbätt-

rande och bevarande, för spridandet av kunskap om den och för att glädja alla de som bor här.

Utmärkelsen kallad Kasper kom att bestå av denna statyett gjord av konstnären Göran Strååt som fräckt och uppkäftigt räcker lång näsa åt någon (kanske en makthavare).

Ur tal vid 70-årsmiddagen
av Johan Murray

ATT BEVARA SÖDERS SKÖNHET

Föreningen Södermalm kom att kämpa mot Söders rivningar tillsammans med flera andra organisationer, exempelvis Stadsmiljögruppen Alternativ Stad, Stiftelsen Stolta Stad och Samfundet S:t Erik. Det är naturligtvis svårt att veta när just våra ord vägt tyngst.

Föreningen har sänt många skrivelser till olika nämnder i Stockholm i olika planärenden, ofta som remissvar. Demonstrationståg har den inte organiserat men ivrigt bildat opinion genom möten och inlägg i den lokala pressen.

Några saker kan vara värda att lyfta fram:

1958 planerades att riva Södra Teatern och göra Mosebacke till ett kontorscentrum för KF. Föreningen arrangerade då en föreställning i teatern av regissören Per Edström med scener ur olika komedier från 1800-talet. Sedan tillsattes en kommitté inom Föreningen Södermalm för att undersöka och utreda frågan. Denna behövde arbeta länge

Södra Teatern 1906

för att tillfredsställa KF, Sveriges Radio (som disponerade teatern), olika teaterinstitutioner och Hamnstyrelsen. Först 1966 nåddes ett gott resultat genom att Hamnstyrelsen flyttade så att KF kunde få vara nere vid kajen i stället.

1959-62 planerades att Hornsgatan skulle breddas, puckeln skulle tas bort, husen rivas och ersättas med "trista lådor" och kyrkogården minskas ytterligare. Föreningen Södermalm lät arkitekter göra två motförslag som båda innebar bevarad puckel och bebyggelse. De tog staden faktiskt fasta på, men breddningen blev dessbättre aldrig av. Vid denna tid stod också kampen om att inte riva utan rusta upp de gamla husen på Mariaberget. Staden hade avsiktligt låtit dem förfalla, den s.k. självrivningsmetoden, men fick ge upp! Med stadsbyggnadskontorets plan "Söder 67" blev Mariabergets bebyggelse med puckeln räddad och rustad.

1969 var det dags igen. Då var det

Brännkyrkagatan 13 1969 (tv) och 1974 (th)
Huset uppfört 1737 utvidgat 1837

Hornsgatans södra sida plus kvarteret Nattugglan (tomten vid Götgatan med Katolska Domkyrkan) som skulle förnyas. Det handlade om att göra Hornsgatan till en bred boulevard med trädplanteringar, kanske i stil med Ringvägen. Per Anders Fogelström sade: ***“Prackar man detta på oss mot vår vilja, så blir vi utan tvekan förbannade och anser oss inte utsatta för välvilja utan för ett övergrepp”***. På den tiden var det hårda ord.

Ett stort opinionsmöte hölls tillsammans med Stadsmiljögruppen och flera andra organisationer om “Rädda Hornsgatan-Götgatan”. Mötet lockade ca 1000 deltagare. Detta ledde till en protestskrivelse som sändes till Stadskollegiet med en namninsamling om 4000 namn. Hornsgatan kom att räddas, men Götgatomten fick huskartonger.

1981 hölls opinionsmöte mot en flytt av Södertörnsbussarnas terminal från Skanstull till Södermalmstorg. I stället rekommenderade föreningen en flytt till Gullmarsplan, och då blev det.

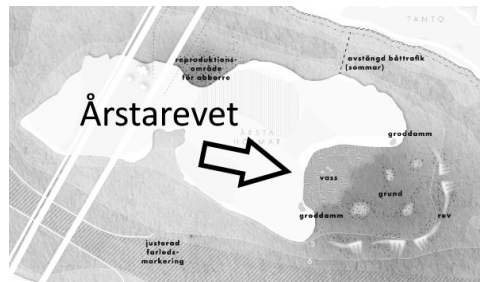
1986 hade föreningen synpunkter på bebyggelsen ovanpå Söderleden som går tvärs igenom Söder. Man befarade att den skulle bli för tät och önskade en luftigare bebyggelse och mer parkmark.

(Den nedsänkta gatan började byggas redan 1937 innan Föreningen Södermalm bildades.)

Andra ärenden som ventilerats har varit järnvägens “tredje spåret”, nya Årstabron, Haglunds pinne (som halverades) med mera, med mera.

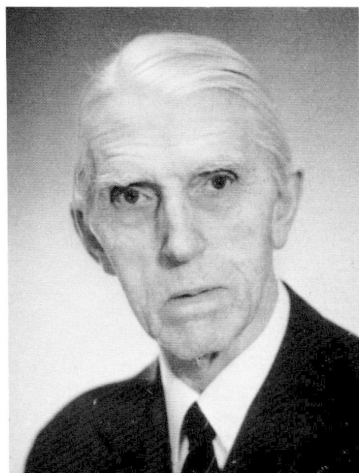
Föreningen är inte så opinionsbildande längre, men en sak kan komma att ändra på det. Nu finns det ett forskningsprojekt som kallas “Massa”, som går ut på att dumpa stora mängder sprängsten från bygget av blå T-bana till Nacka i våra vatten.

Det föreslås att man ska skapa laguner med grunda rev lämpliga för fiskar och fåglar i Isbladsviken och vid Årsta Holmar. Det föreslås också att man fyller upp den ganska djupa botten av Riddarfjärden till 10 meters djup. Gamla idéer blir som nya.

Ur tal vid 70-årsmiddagen
av Johan Murray

TORD O:SON NORDBERG

TORD NORDBERG

Författaren Tord O:son Nordberg var en betydelsefull kulturhistorisk person med stark anknytning till Södermalm där han föddes och växte upp.

1937 blev Nordberg förste antikvarie vid det nygrundade Stadsmuseet i Stockholm, en institution han var med om att skapa. Hans engagemang och expertis ledde till att han 1960 utnämndes till Stadsantikvarie och chef för Stockholms Stadsmuseum, en position han innehade till pensioneringen 1964.

Nordberg hyste en djup passion för äldre byggnader. Han ansåg att varje gammalt hus hade en unik själ, formad av dess historiska kontext och utveckling genom åren.

Hösten 1953 lades ett förslag om att riva 1600-talshuset vid

Södermalmstorg där han bodde för att ge plats åt en ny brutalt modern Stadsteater.

Detta ledde till att han, med fd borgarrådet Harry Sandberg, ur Mariaföreningen bildade Föreningen Södermalm 1954 för att väcka opinion för att skydda och bevara Södermalms särpräglade kulturmiljöer.

Nordberg var en drivande kraft i vår förening, först som sekreterare (1954-1963) och senare som ordförande (1963-1971). Hans arbete kännetecknades av initiativrikedom, engagemang och uthållighet.

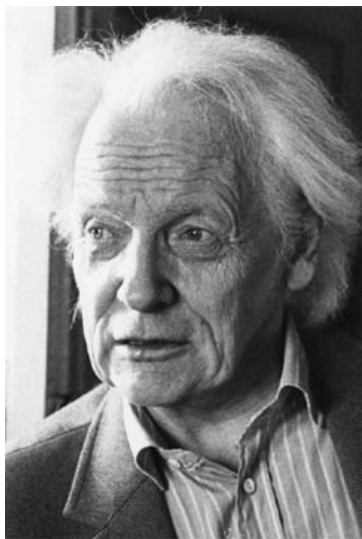
Med stor hängivenhet kämpade han för att bevara gamla kulturhistoriska miljöer, trots de omfattande rivningsarbeten som pågick i Stockholm under 50- och 60-talen.

I en intervju med Svenska Dagbladet 1964 gillade han att allmänhetens inställning till bevarandet av historiska byggnader förändrats positivt.

Svenskt Biografiskt Lexikon,
Meddelanden nr 34, SvD 1964

PER ANDERS FOGELSTRÖM

Per Anders växte upp på Söder, Bondegatan 74, men kom att bo i andra delar av staden fram till 1964 då han flyttade till Söder, Fjällgatan 30. Mina drömmars stad skrev han på Styrmansgatan.

Han dyker upp i föreningens arkiv först i april 1961 vid en debatt om “Saneringen av Södermalm” med flera initierade deltagare.

I november 1961 arrangerades den så kallade Söderveckan då de fyra Södermalmsförsamlingarna tillsammans med Föreningen Södermalm höll var sitt informations- och opinionsmöte med föredrag och musikunderhållning på temat Omdaningen av Södermalm. 1 100 besökare deltog i dessa. Till ett avslutande gemensamt möte för

hela stadsdelen som hölls i Münchenbryggeriet kom 700 besökare. Det mötet avslutades med att Per Anders Fogelström presenterade en resolution riktad till Stockholms stadsfullmäktige. Den antogs enhälligt av mötet och publicerades 1962 i föreningens Meddelanden nr 5.

Vill man känna av stämningen från den här tiden, kan man titta på en kortfilm på nätet. Den heter “Närhet och Rymd” och är från 1962 med Per Anders Fogelström som går runt och berättar om ett Söder med karaktär och trevnad. Han menade att man bör förena det bästa av det gamla med det bästa som en ny tid kan skapa. Stadsdelen ska inte få bli ett museum.

1962 valdes han in i styrelsen som vice sekreterare, men det var först 1971 som han blev ordförande i 18 år. Han var särskilt för Föreningen Södermalm och för Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen där han också var ordförande. Han gjorde Föreningen Södermalm populär, och det märktes genom att hans föredrag och opinionsmöten drog mycket folk, och hans ord uppmärksammades i pressen. Det var nyckeln till att få inflytande på den tiden.

Ur tal vid 70-årsmiddagen
av Johan Murray

ESTER BLANCK

Om detta hus, ”Monteliushuset” berättade hon i en artikel i vårt blad 1984.

Huset som ännu finns kvar består egentligen av fem små, sammanbyggda hus runt en kullerstenlagd gård. I det stora huset mot Sankt Paulsgatan bodde familjen Montelius i flera generationer. Esther Blanck hade turen att känna Clara Montelius som var syster till den svenska arkeologins fader riksantikvarien Oscar Montelius.

Föreningen Södermalm har alltid haft många kvinnliga medlemmar. Det kan man kanske inte tro när man läser vårt föreningsblad Meddelanden. Där ser man mest manliga signaturer under artiklarna. Ett undantag som sticker ut genom sin flitiga penna var Esther Blanck född 1897 och död 1991. Under framför allt 1980-talet skrev hon många roliga texter i vårt föreningsblad.

Tack vare henne fick föreningen en söderbo med djup förankring i hjärtat av söder, nämligen Maria församling. Hon bodde mellan Maria Kyrka och Södra latin, på Sankt Paulsgatan 11 i ett mycket gammalt hus.

Oscar Montelius, foto Stadsmuseet

Hon bodde i hela sitt liv i huset med sina ogifta systrar Elin och Anna. En dag frågade Esther sin äldre väninna Clara född 1859 om det möjligen fanns någon ledig lägenhet i gamla 11:an? Jo brodern Oscars Montelius bostad på första våningen var ledig. På så vis ham-

nade familjen Blanck i det ärevördiga huset med anor från 1600-talet. Här levde de sedan i nästan 50 år ända tills huset skulle renoveras 1982, då de tvingades flytta.

Det var med sorg och saknad kan man ana, som Esther skrev ner sina minnen från huset. Under hennes tid drogs Söderleden fram i öppet schakt alldeles in-

Monteliushuset, foto Per Lindroos

till huset. Men det nämnde hon aldrig i sina minnen. Husets integritet, om man kan uttrycka det så, bevarades trots den ryttande biltrafiken.

Paradvåningen mot gatan hade en gång i tiden haft en inredning i rokoko med praktfulla väggdekorationer. Dessa hade Oscar Montelius d.ä. han var hovrättsråd låtit nedmontera och de finns numera på Stadsmuseet. Men ännu finns många

detaljer kvar från 1700-talet som exempelvis dörrblad, dörrfoder, trägolv och paneler. En kakelugn från 1700-talet finns kvar i stora

Foto: Stadsholmen

salen mot Sankt Paulsgatan (se bild). Den omnämner Esther med stor uppskattning.

Esther Blanck fick en liten runa i vårt blad signerad P.A.F när hon avled 1991. Hon var en mycket energisk och kreativ kvinna som belönades med skulpturen Kasper för sitt mångåriga arbete för Söders bästa.

Av hennes artiklar att döma kan man ana en kvinna med skinn på näsan och en stor portion humor. Det märker man av hennes kåserande stil som hon gärna kryddade sina minnen med.

Av Stella Fare

50-ÅRSFIRANDET

2004 firades vårt 50-årsjubileum med tre festliga sammankomster.

Den första var den 15:e februari på Mosebacke etablissemangs nya takvåning med terrass och fantastisk utsikt över stan. Där hölls 2004 års årsmöte med ett festligare kaffekalas. Trubaduren Leif Bergman med sonen Love framförde ballader och visor av Taube och Bellman och teaterkritikern Henrik Sjöberg berättade om hur Södra Teatern räddades.

Del två utgjordes av banketten den 18:e mars i Maria Magdalenas stora församlingsal (bilden ovan).

Vår ordförande Topsy Bondeson föreslog att föreningen skulle ha en bankett. Tillsammans med Meddelanden skickade vi ut ett reklamblad och inbetalningskortet för det året. De som betalade fick en biljett med ett Kaspermotiv.

Inte ens på den tiden hade vi så stora resurser att vi kunde bjuda på mat värdig en bankett. Jag tog därför kontakt med restaurang Gondo-

len och lade fram ett förslag. Kunde de tänka sig att leverera mat till vår bankett till ett lägre pris mot att vi gjorde reklam för Gondolen på våra affischer som senare skulle sättas upp? Den var Södermindad och det blev klartecken.

Gondolen levererade halvfärdig mat och en kock som visade oss i köket hur rätterna skulle färdigställas. Vi hade kallat in hjälpredor för

Festmeny

- ◇ Gondolens egenrökta lax från Vänö
- Chilimarinerade räkor, apelsin- och ingefärsdressing.
- ◇ Rostbiff med Västerbottenoststuvade rotsaker, viltsky och pommes Anna.
- ◇ Cheesecake med kompott av päron, fikon och lingonsås.

detta. Min syster, en väninna och flera andra ställde upp så det gick att få ihop hela arrangemanget.

Till kaffet hade Topsy bakat en tårta med vår logotyp som förebild, vilket föranledde förtjusta utrop.

Jag kände en kvinna med bakgrund i showbusiness. Hon kände i sin tur Susie Sulocki-Kempe och Annika Listén samt Claes-Göran Dahlberg. Dessa kallade sig Södercabarén och hjälpte mig att sätta ihop den roliga och den fina showen ”Det är nå’t visst med Söder” som framfördes på scenen.

De flesta tidigare mottagare av Kasperpriset hedrade oss med sin närvaro.

Kasperpriset för år 2004 delades ut till Bengt Ringberg och senare även till Fryshuset; alltså två mottagare med ganska olika verksamheter men som båda gagnade Södermalmsborna.

Topsy hade även bjudit in kyrkoherden Karl-Erik Nylund, kallad ”Sveriges främste sektexpert”. Han som kom med långrock och allt. Tror inte det lade sordin på stämningen, som var hög.

Del tre hölls den 26:e maj på Stadsmuseets gård som en 50-årsfestival. Vädrets makter var inte nådiga, temperaturen sjönk till nästan noll denna vackra majkväll!

Det blev ändå mycket trevligt. Den klurige dragspelaren och sångaren Krister Ulvenhoff underhöll. Sedan berättade Stig Dingertz om Söders historia. Söderkårens musikkår, det berömda brassbandet från Frälsningsarmén spelade så att vi glömde kölden. Katarinakören kom nedilande från Katarina kyrka och sjöng för oss.

Manskören sångsällskapet De Svenskes sänger skallade över Slussen. Trevligt och högt lät det också om positivhalarna Ruth och Erhart Langhar. Till slut fick vi oss en värmande dans genom Maria Llerena som lärde oss dansa salsa och merengue iförd stora hattar.

Konferencier under kvällen var Olof Holm.

Berättat av Inger Sandkil
Foton Topsy Bondeson

GRÅMUNKEKLOSTRET

Ja, vad minns jag från min långa tid i Föreningen Södermalm som speciellt träder fram?

Ett besök glömmar jag aldrig. Det var en gruvlig visning av Riddarholmskyrkan

Det var en mörk och kulen och regnig kväll som jag kommer ihåg det. Vi samlades vid kyrkporten och undrade var vi skulle ta vägen? Vi virrade lite runt, även i husen på andra sidan om kyrkans södra del och si! Där stod han vår allvarlige munk i grå långklädnad, rep om midjan i ett rum upplyst av ett litet ljus vid ena väggen. En gråmunk helt och fullt.

Gustaf Palmhierta som gråmunk

Och han berättade om de hemliga och offentliga ting som här ägt rum inom dessa murar under seklernas gång, vilken stämning det blev!! Gråmunken ledsagade oss vidare hänförda genom vindlande rum alla svagt upplysta och även via tunnlar väldigt smala tills vi plötsligt stod i Riddarholmskyrkan!!!! Vilken teaterupplevelse det var!

En tunnel var så låg, lång och smal att några inte vågade sig på att passera just där, de sökte andra vägar och försvann! Men gråmunken trollade fram dem efter en halvtimme från en annan gång och de återbördades till den stora flocken.

Vi hörde om allt i själva kyrkorummet om kungar och om helgon och om pelare och även här fascinerade gråmunken oss!!

Efter allt detta och efter han fått en gåva från oss försvann han med en liten vinkning,

Se det var en annan slags visning där verklighet och aningslös överklighet grep tag i mig. Det inträffar plötsligt och känns vidunderligt och så är det över!!! Ett minne bland många i Föreningen Södermalm, men ett minne jag aldrig glömmar!!

Upplevt av Topsy Bondeson
Foton Hans Björkman

HOVRÄTTENS FYRA PALATS

Wrangelska palatset Foto: Arild Vågen

- Nu måste jag stänga dörren så att inte larmet går, sa han, och öppnade den sedan raskt igen med sitt passerkort för att släppa in fler besökare.

Detta hände ofta vid fd Hovrättsrådet Sture Holmberghs uppskattade guidningar av Svea Hovrätts sevärda lokaler på Riddarholmen för våra medlemmar åren 1982 och 2007–2017.

Nyfikenhet och mängden vackra historiska utsmyckningar av lokalerna lockade oss, och även mycken modern konst. Allt gav ett lugnt och värdigt intryck, en bjärt kontrast till de dramatiska förhandlingar som utspelas här.

Han arbetade som domare och lärde väl känna hovrättens fyra ståndsmässiga adelspalats på Riddarholmen från stormaktstiden, och kunde verkligen med sina berättelser levandegöra deras historia och redogöra för alla ombyggnader som skett.

Hessensteinska palatset, byggt under 1630- och 1640-talen och ritat av en okänd utländsk arkitekt för Bengt Bengtsson Oxenstierna, har unika dekorerade trätak från den tiden. På kvällen 7 maj 1697, samma dag som slottet Tre Kronor brann, hölls här ett kungligt möte för planering av framtiden. Bröderna Hessenstein som ägde huset från mitten av 1700-talet var oäkta sö-

ner till kung Fredrik I och har lämnat åtskillig rokoko- och gustaviansk dekor efter sig i huset.

Stenbockska palatset, som byggdes vid mitten av 1600-talet i renässansstil för hovrättspresidenten Fredrik Stenbock moderniserades av Nicodemus Tessin den äldre till barockstil på 1670-talet och inreddes på 1720-talet av Carl Hårleman bl.a. med dörröverstycken av Johan Pasch. Det är mycket elegant och fint restaurerat.

Schering Rosenhanes palats uppfördes 1652–1656 för överståthållaren Schering Rosenhane efter ritningar av Nicodemus Tessin d.ä. och Jean de la Valée. En liten dekor är kvar sedan den tiden, en fris med 18 bildfält som allegoriskt illustrerar citat från antika filosofer. Svenska Frimurarorden innehade huset från 1776 till 1876 och lät bygga om och ut det för sina ceremoniella och andra behov.

Wrangelska palatsets ursprung är Södra Rundtornet som uppförts för Stockholms försvar omkring 1530. Riksrådet Lars Sparre byggde till tornet med en tvåvåningsbyggnad 1629 och fältmarskalk Carl Gustaf Wrangel lät mellan 1652 och 1670 göra den mer ståtlig och bli försedd med ännu ett torn under ledning av Nicodemus Tessin d.ä. och Jean de la Valée.

Bara en månad efter att Kung Karl XI avlidit brann slottet Tre Kronor och man bestämde att kungafamiljen skulle disponera Wrangelska palatset, som i sin tur hade brunnit i april 1693 och höll på att renoveras. De kungliga bodde här till 1754 då det nya slottet stod klart. Sedan flyttade Svea Hovrätt in.

I huset hölls Karl XII:s kröningsmåltid som 15-åring och föddes Gustav III vars mördare Ankarström fängslades och dömdes här. Cellen finns kvar. Här tog änkedrottning Hedvig Eleonora emot Stenbocks kurirs budskap att danska armén besegrats i slaget vid Helsingborg. Han hade färdats fort, ca 60 mil på 4 dygn.

Huset brann ånyo 1802, så av ursprunglig dekor återstår ytterst lite. Däremot är palatset fint möblerat och inrett på ett tidstypiskt sätt.

När Sture avslutat sina guidningar kände man sig kulturellt berikad, och även lättad över att kunna lämna byggnaderna i full frihet och vandra hem till Söder.

Av Johan Murray
Fakta från Sture Holmberghs bok
Rundvandringar i Svea Hovrätts
byggnader från 2009

VÅR FÖRENINGIS FRAMTID

Den stora vågen av rivningar på 1950- och 60-talet är över. Nu förhöjs eller förtätas bostadsbeståndet, ofta med höga hus och på park- och gårdsmark, trots att funktionalismen eftersträvade sol, ljus och luft. Nya festliga gågator uppstår, men grönytorna naggas, och de vill vi kämpa för av hälsoskäl, deras ekologiska fördelars skull och deras sociala och kulturella betydelse.

Några aktuella exempel:
(Läs mer på vår hemsida)

- Fyra bostadshus längs Hornsbruksgatan tar av Högalidsparken.
- Vård- och seniorbostäder i parken kring Hovings Malmgård.
- Ett 14 våningars bostadshus i västra parken vid Södra Station.
- Flera bostadshus på Münchenbryggeriets gård.

Per Anders Fogelström föredrog Söder framför det Östermalm där han gick i skola och senare skrev Mina Drömmars Stad böckerna. Han bidrog aktivt till att fördjupa och sprida Söders anda och kultur, något som vi i liten skala gärna vill fortsätta med, genom att arrangera kulturella aktiviteter av olika slag. Det är fortfarande en charmig stadsdel med mycket kreativitet, bohemer och vänlighet, trots stigande boendekostnader, samt en mix av historisk bebyggelse, parker, trädgårdar och hypermoderna hus.

Nog är även Föreningen Södermalm värd att bevara.

Marianne Wikstrand 1926-2024

Foto: Hans Björkman

Den starkt engagerade tidigare styrelsemedlemmen Marianne Wikstrand blev 98 år.

Hon skötte medlemsregistret 2009-2021 och sände oss sina trevliga kallelser till föreningens aktiviteter, som hon flitigt deltog i trots hälsoproblem under de senare åren.

Med sitt livliga sätt och stora kontaktnät bidrog hon till att utveckla vår verksamhet och även värva nya medlemmar.

Hon hade varit bilkårist och arbetat inom KF med internationella frågor, rest mycket i världen och var starkt intresserad av jazzmusik.

Styrelsen minns henne med värme och stor tacksamhet för hennes insatser för Föreningen Södermalm.

VERKSAMHETEN 2024

Årets styrelsemöten har till största delen behandlat 70-årsjubiléet och Kasperpriset 2024. Därutöver har ekonomin, medlemsaktiviteterna och produktionen av årets Meddelanden diskuterats.

20 mars hölls vårt årsmöte i det då ödsliga Dosthoffska huset i Björns Trädgård. Britten Lagerkvist Tranströmers svingade även i år bisonhornsklubban med finess. 18 medlemmar deltog. Efteråt föreläste Maja Englund om huset och dess historia.

22 april berättade journalisten Karl-Olof Andersson fångslände om Per Anders Fogelströms levnad och författarskap för oss och medlemmar i Fogelströmssällskapet.

27 maj tog vi en stärkande kvällspromenad ledda av Topsy Bondesson genom några av koloniföreningarna på Söderslutningarna och fick höra föreningarnas historia.

12 juni var det promenad igen, nu under ledning av Inger Johansson, sjöstadsguiden, som visade och berättade för oss om Barnängens gård och om Sjöstaden på andra sidan av kanalen dit vi tog färjan.

21 augusti ledsagade gatuguiden Peter Frisk oss genom Mariabergets gränder och historia. Dess bevarande hade stor betydelse för Föreningen Södermalms tillkomst.

12 september fick vi en fin teknik-historisk lektion av Gert Ekström på båtfärden från Strömkajen till Ålstäket på Värmdö med linje 84.

22 oktober beskådade vi den stora konstsamlingen i Lärarnas Hus vid Slussen. Per Lundén guidade.

29 oktober hölls vårt stora nostalgiska 70-årskalas med 50-talsmat i Maria församlingssal. Olle Magnfors bjöd på klassiska allsånger.

Kasperpriset 2024 delades då ut till Södergården och verksamhetsledaren Lisa Rosén för sitt förnämliga arbete med att hålla Södermalms själ levande och att främja vår stadsdels rika kulturarv.

3 december visade Amelie Edlund oss runt i de allmänna utrymmena i Ersta nya sjukhus där vi kunde beundra arkitekturen och alla de fina konstverken.

9 januari 2025 bjöd vi in till visning av filmen Fröken April i regi av Göran Gentele i biografen Nostalgia.

Reportage från aktiviteterna finns på foreningensodermalm.com

Styrelsen

FÖRENINGEN SÖDERMALM

Postadress: Föreningen Södermalm, c/o Inger Sandkil,
Götgatan 107 B, 116 62 Stockholm

Styrelse under 2024 har varit:

Topsy Bondeson, ordförande

Johan Murray, sekreterare, hemsida, GDPR, Meddelanden

Michael Johansson, kassör, medlemsregister

Inger Sandkil, Stella Fare, Annelie Holst,
Jesper Brunius, Joakim Bergman ledamöter.

Hedersledamot: Sture Holmbergh.

Föreningens ändamål är att verka för bevarandet av Södermalms kultur- och skönhetsvärden samt att väcka och vidga intresset för Södermalms historia och minnen, bl. a. genom denna tidskrift, medlemsmöten och utflykter. Föreningen samverkar med Sofia Hembygdsförening och Högalids Hembygdsförening.

KALLELSE

Torsdagen den 10:e april kl. 15:00

KOM TILL ÅRSMÖTE

i vår sedvanliga skördefestlokal Åsögatan 79

Vi bjuder på kaffe och gräddtårta! Efter de sedvanliga årsmötesförhandlingarna berättar Topsy Bondeson om konsten att göra stora tårtor.

Buss 57 eller 66 till hållplats Siargatan

Årsavgiften är 150:- och sätts in på vårt plusgiro 50 56 31 - 2. Ange namn, adress och E-post.
Mer information på hemsidan **foreningensodermalm.com**.

PROGRAM: VÅREN OCH SOMMAREN 2025

Onsdagen den 23:e april kl 14:00

NYA STOCKHOLM – SEKELSKIFTET 1900

Hur var det att leva i Stockholm kring sekelskiftet 1900?

I den nya utställningen på Stadsmuseet får du möta några av stadens invånare strax innan demokratins genombrott – en omvälvande tid fylld av kontraster.

Samling på **Ryssgården vid Slussen**. T-bana till Slussen. Ingen avgift.

Onsdag den 14:e maj kl 14:00

PARKVANDRING

Stella Fare lotsar oss runt Tantolunden och berättar om dess och kolonirörelsens historia.

Samling vid **Maria Skola, Ringvägen 23**.

Buss 4 eller 74 till Södra Station. Gå sedan Maria Bangata.

Avgift 100 kr. Swishas på plats

Torsdagen den 12:e juni kl 10:15

BÅTUTFLYKT TILL EKEBYHOV PÅ EKERÖ

Med lite tur får vi kl 10:20 provåka SL:s nya elektriska bärplansbåt på linje 89 till Tappström, och vandrar sedan till Ekebyhov där vi beser herrgården från 1670-talet och fikar.

Samling vid **Stadshuskajen**. T-bana T-Centralen. SL-avgift.

Onsdagen den 20:e augusti kl 14.00

SÖDERKVINNOR FÖDDA PÅ 1800-TALET

Kvinnor är märkligt osynliga genom historien. Men, hur hade världen sett ut utan deras innovationsförmåga och tålmodiga vardagsslit?

Josabeth Sjöberg, Sofie Adlersparre, Anna Lindhagen och Emilia Gustafsson är några vi möter när stadsguiden Maria Lindberg Howard från Stockholm Stories tar oss med på en promenad på östra Södermalm.

Samling vid **Andreaskyrkan på Högbergsgatan 31**.

Närmaste T-bana Slussen utgång Götgatsbacken. Max 20 deltagare.

Föranmälan till Topsy 08 84 84 06 senast 18 augusti.

Avgift 100 kr. Swishas på plats.